

Utanmyra på glasplåtar

Anders Leijon – fotograf

Det är julafton hemma i Busgard i Utanmyra, medio femtiotal, tomten har bullrande tagit sig innanför dörren. Uppskrämda rusar jag och min syster mot Leijon Anders som lyfter upp oss i sin famn och från denna upphöjda tillflyktsort kan vi tryggt följa utdelningen av klapparna.

Ännu vilar den mekaniska leksaksapan intakt i sitt paket. Den kommer längre fram att av en beklaglig olyckshändelse möta sitt öde i slaskhinken i Lejongard. Men det anar ingen under den rofyllda vinterkvällen, när den uppdragbara apan stolt marscherar över golvet med klirrande cymbaler. Efter doppet i slaskhinken en tid senare hade mässingsljudet tystnat för gott.

Ateljebild på Anders Leijon

Kanske är det mest så jag minns Leijon Anders. Barnkär, vänlig, lågmäld. Den glade givaren av den nya tidens leksaker. Gedigna femtiotaldrömmar: en stor svart plåtbil, en symaskin att träs och vevas, en krämfärgad hushållsassistent. Made in Germany, British Zone.

Bus Anders Persson - eller Anders Leijon som han senare skrev sig - föddes den 8 september 1884 i Lejongård i Utanmyra. Hans föräldrar var Bus Per Andersson från Bengtsarvet och Lejon Margit Larsdotter. Morfadern var soldaten Lars Lejon. Anders hade tre systrar. System Anna var min farmor. Till gården hörde fåbodstugan Busjergård i Gesunda. Under Leijon Anders levnad skulle samhället genomgå en stor omvälvning: de tekniska uppfinningarna, industrialiseringen, jordbrukets förändring, människornas rörlighet, välmågans genombrott.

Leijon Anders stora intresse var fotografering. Han skaffade en kamera för glasplåtar och senare småbildskamera för rullfilm. Hans efterlämnade verk ger en inblick i livet i Solleröbyarna från slutet av 1920-talet fram till runt 1950. Han bar säkert inte på en avsiktlig tanke att för eftervärlden dokumentera människorna och deras tillvaro. Leijon Anders var samtida med folklivsskildraren och fotografen Karl Lärka. Men Leijon Anders saknade dennes medvetna radikalism och var heller ingen solitär. Fotograferandet skedde huvudsakligen under en något senare tidsperiod än i Karl Lärkas produktion, vilket naturligtvis märks i klädstil och nymodiga detaljer i omgivningen. Leijon Anders fanns mitt ibland de bybor som han avbildade. Han var en av dem. Han fotograferade det liv som framlevdes i byarna. Fortfarande var man beroende av jorden. Var och en med sin uppgift, man visste var man ägde hemma. Den nya tidens avgörande påverkan låg ännu långt borta, även om villkoren hade blivit allt bättre.

Det är inga slarvigt knäppta bilder. De bybor, hemvändare och sommargäster som fotograferats har stannat upp för en stund och blickar stillsamt mot betraktaren. Beredvilligt ler man in i kameran, ljus och allvarligt på samma gång. Släktdrag känns bekanta. Helgen har ringts in, man har kammat sig, klätt sig söndagsfin. Samling sker under äppelträden för en kaffetår, pinnstolar har dragits ut i det fria. Motiven är ofta barn. Här finns en verklig barnrikedom: knubbiga ettåringar placerade på en filt i gräset, näpna kullor i dräkt, pojkar med mössan i handen. Skidor och lek på källar i ett snölandskap. Ett stort kalas har förevigats. I mitten sitter kyrkoherdeparet Daniels, runtom är ett myller av bybor, ytan kan knappt fånga in alla. På ett foto formeras en kedja av skogsavverkare, på andra bilder klappas hästar och kor om. Några kvinnor arbetar nedböjda över sina vävstolar. En grupp ställer upp sig vid en öppen bil. Sturkullor, unga män i golfbyxor, kelingär i sjal, grånade gubbar. Det är Andersmäss, vårvinter, begynnande sommar.

Leijon Anders bodde hela livet kvar i sitt föräldrahem och förblev ogift. Han skötte tillsammans med systemen Karolina ett småbruk, de hade en ko och en märr.

För försörjningen var det nödvändigt att vara mångsidig. Han arbetade i skogen med huggning och körning. Han engagerades i trädgårdsskötsel och sysslade med trädbeskärningar, ympningar och planteringar. Tillsammans med Bälter Anders Persson och Håll Nils Matsson svarade han för plantering av äppelträdsallén i den första etappen 1923-1924. Leijon Anders skötte tröskverket åt Tröskföreningen i Utanmyra. Han var tekniskt intresserad och skaffade tidigt en radiohögtalare. Han var först med att ha radiomottagare med sig till skogsarbetet.

År 1916 spreds det elektriska ljuset över Utanmyra. Mellan 1916 och 1922 elektrifierade Ryssabolaget de flesta byarna i Mora och på Sollerön.

Leijon Anders lärde sig genom kurser på korrespondens att utföra elektriska installationer. Belysningen på bron mellan Sollerön och Gesunda monterades av honom. Han arbetade tillsammans med Skinnar Erik och Glad Erik. Leijon Anders anställdes vid dåvarande Erlandssons Elektriska (numera Mora Elbyrå).

Vid en ceremoni den 4 december 1944 i Falun, i samband med Hushållningssällskapets sammanträde, överlämnades till Leijon Anders Sveriges Pomologiska Förenings diplom och bronsplakett för "förtjänstfullt arbete inom svensk fruktodling". (Vid samma tillfälle belönades Anna Svensson från Sollerön med en bronsmedalj i en länstävling i räfsning.)

Den 21 juli 1960 gick Leijon Anders ur tiden. Den upprättade bouppteckningen räknar noggrant upp hans tillhörigheter: de märkliga skorna för klättring i stolpar, redskapen för elinstallationer, trädgårdsverktygen, mopeden.

Leijon Anders har genom sin fotosamling lämnat ett betydelsefullt bidrag till vår hembygdshistoria. I kommunalhuset har arkiverats en kartong glasplåtar. Min syster Anna-Karin har skannat in många negativ för digital bildåtergivning och delvis förtecknat materialet. Fortfarande återstår ett omfattande arbete att katalogisera och kommentera. Leijon Anders har för framtiden sparat ett stycke fryst Utanmyriana, en fängslade bit från en svunnen tid.

Bus Gunnel

Födelsedagskulus. Dundergard, Utanmyru. Iroligen Dunder Annas femtioårsdag 1942.

Barn dop i Gambelgard, Häradsarvet 1946. Det är Lennart Bälter som döps. Sturull Kisti spelar dragspel. På bilden syns bl.a. Lennarts kusiner och Musjerk Erik, Duhlbo Erik och Sol Hilda.

*Andersmäss-kullor i Lejongård. Bakre raden: Resar Maria, Sigyn.
Främre raden. Björk Ingrid, Amanda Fältgård, Hilda.*

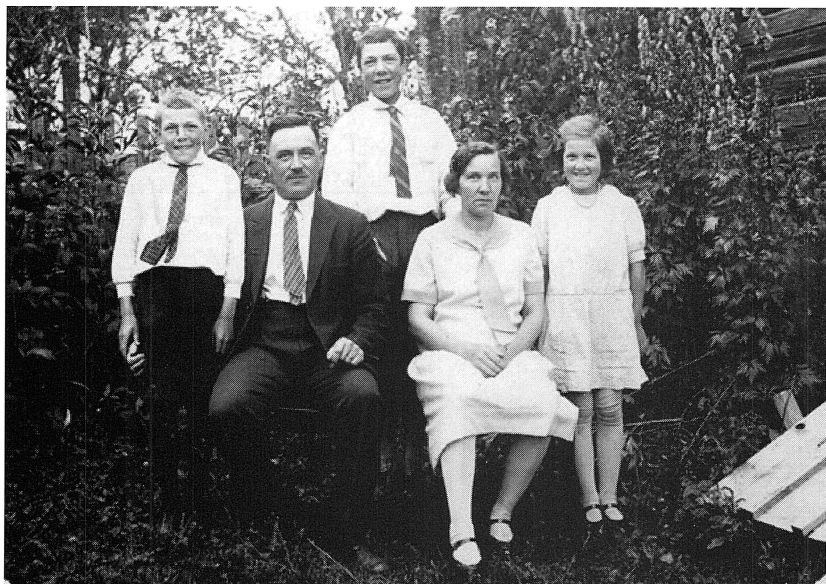

Sven Söderberg lyssnar på radio i Lejongård.

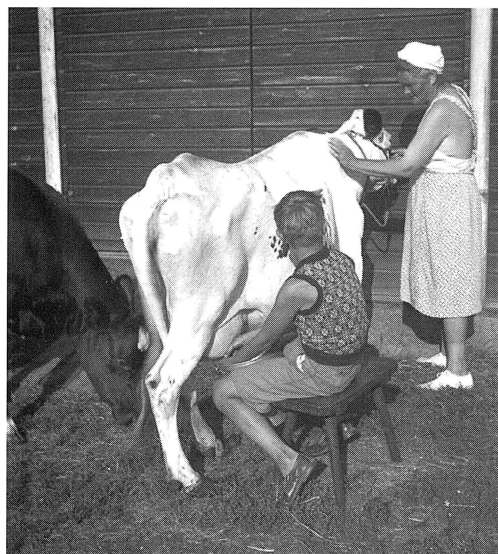
*Svärdsjö Erik, gift med Mås Mejt;
morföräldrar till Mås Einar i Norby,
Utanmyra.*

*Lill-Anna Bälter med dottern Ann-
Margret, Dundergard, Utanmyra*

Familjen Anders Halvarsson, Dunderullgard, Utanmyra. Hustrun Dunder Anna, barnen Erik; Göte och Gulli.

Lejon Lina och ett sommarbarn, Masersgard, Utanmyra